

Fekete Rita: Kistelepülések közművelődésének fejlesztési lehetőségei - Túristvándi közösségi felmérése mentén [1]

[1]A tanulmány elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Programja támogatta.

Közösség és művelődés elméleti aspektusból

A téma értelmezéséhez nélkülözhetetlen néhány fogalom és folyamat tisztázása, ezért elsőként a témához szorosan kapcsolható néhány fogalomról és jellemzőről, tényezőről és folyamatról írok, amelyek fontosak a téma teljes mértékű feldolgozásához.

A közösség fogalmának tág értelmezési köre van világszerte, nagyszakirodalommal rendelkezik, hiszen különböző tudományterületek különböző perspektívából vizsgálják a közösségeket és azok jellemzőit, így más-más fogalommal definiálják a közösségeket.

Tanulmányomban Hankiss Elemér közösség-fogalmát szeretném előtérbe helyezni, ennek a megfogalmazásnak a mintáját követve határozom majd meg a későbbiek folyamán is a közösségeket, hiszen egy közösség kialakulásához közös érdek és cél szükséges, amely egy közös érdeklődést feltételez, ennek kapcsán pedig egy közös értékrend alakul ki a közösségen belül. Kialakulnak normák, szokások és hagyományok, amelyek pedig az identitást meghatározó fontos tényezők. Ezáltal alakul ki a "mi" tudat (Hankiss 1987).

A közösségi művelődés a társadalmi előrehaladás egyik motorja és biztosítója; a polgárok bátorításának; cselekvőképességük, ítéletalkotásuk és együttműködésük fejlesztésének egyik legfontosabb módja és eszköze. A hangsúly a művelődési folyamatokban való együttes részvételen van. Szerves részének mondható az amatőr művészeti mozgalmak tevékenységformái éppen úgy, mint az önkéntes felnőttképzés rendszeres folyamatai, vagy az értékőrző/értékteremtő szabadidő-eltöltés közös alkalmai (Beke 2007).

Varga A. Tamás és Vercseg Ilona álláspontja szerint a közösségfejlesztés „elsősorban települések, térségek, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a helyi

szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti vagy kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat.” (Varga A. – Vercseg 1998:22).

A közösségfejlesztési módszereket tekintve öt módszert különböztetnek meg a szakértők, amelyek azonban nem teljesen mértékben határolhatók el egymástól a közösségfejlesztési gyakorlat során. Ezt az öt módszercsoportot szeretném a következőkben bemutatni egyenként.

Helyi nyilvánosságot szervező módszerek: „A helyi nyilvánosságba bekerült problémák, erőforrások, megoldási elképzelések mozgósító erővel bírnak, s emellett az is nyilvánvalóvá válik, hogy mit várhatnak a helyi közösség tagjai egymástól” (Varga A. – Vercseg 1998:77). A helyi tájékoztatási feltételek javítása technikai eszközök közvetítésével is lehetséges, mégpedig ilyen lehet a kalendárium, a falukönyv, a rendszeresen megjelenő helyi újság, az idegenforgalmi kiadványok, a helyi képeslap, a helytörténeti kiadványok, a helyi TV és rádió üzemeltetése. A nyilvánosság szélesítése akkor a leghatékonyabb, ha közösségi működtetésű. Fontos tisztázni azonban, hogy a helyi nyilvánosság tekintetében a helyi érdekek megjelenése fontos, és nem a technika tökéletesség (Varga A. – Vercseg 1998:78-79).

Együttműködést fejlesztő módszerek: “A társadalom három nagy szektorának, tehát a kormányzati, a nem-kormányzati és az üzleti szektor szereplőinek is rendszeres kommunikációt kell folytatnia és partnerkapcsolatokra kell törekednie egymással” (Varga A. – Vercseg 1998:173). Fontos továbbá, hogy nem csak a három szektor, hanem a lakosság és a helyi önkormányzatok, valamint a szakemberekkel, partnerintézményekkel és az egymással való együttműködése is elengedhetetlen.

Gazdaságfejlesztő módszerek: Nagyon fontos feladat a gazdasági szempontokat tekintve a jelenlegi munkalehetőségek megőrzése és megtartása az újak létrehozása mellett. Alaptétellé kell váljon az a tény, hogy az erőforrások (gondolva itt humán erőforrásra, nyersanyagra vagy pénzre) zömének kiáramlása egy közösségből a közösség leépülését eredményezi. A legfőbb szempont, hogy a helyben megtermelt pénz ne áramoljon ki a településről és a közösségekből egy, már alapból gazdagabb vidékre, hanem helyben hasznosuljanak, helyben valósuljanak meg a befektetések és beruházások, a munkahelyteremtés stb.

Települések megismerésére és feltárására kialakított módszerek: A települések megismerése és feltárása történhet írásbeli források (statisztika, településszociológia, helytörténet stb.) alapján, azonban ezek nem feltétlenül és minden esetben teljes körűek, így kiegészíthetők Juhász (2016) szerint akár személyes elbeszélgetésekkel, interjúkkal, felmérésekkel is. A településfeltáró módszerek fő tartalmi elemei a következők: a település története, környezete (természetes, mesterséges és településszerkezet), gazdasága, irányítása, társadalma, illetve perspektívák a településen, tehát SWOT-analízis készítése az előzőek alapján (Juhász2016:130-131).

Aktivizáló módszerek: Aktivizálásnak tekintik a szakértők a helyi lakosok megszólítását és bevonását egy közös gondolkodási folyamatba, a reakcióikat, a felelősségvállalásukat és cselekvőképességüket is egyaránt. Ilyen módszernek tekinthető alapvetően az önszerveződő, önművelő és önképző körök létrejötte. Emellett a tankatalógus módszere is, amely során - a szakemberek megfogalmazása alapján - felmérhetjük a helyi emberi erőforrásokat, amely által a tanítanatanulna kapacitások “összehozása” a legfőbb cél. A tankatalógus létrehozásának módszerével nem csak a hétköznapi kultúra rehabilitása - bizonyítható, hogy minden településen van tapasztalat és hozzáértés - érhető el, hanem az önszerveződésre való buzdítás is (Varga A. – Vercseg 1998:97-

105). Ide sorolható az életút interjúk készítése is. Ez a módszer a helyben élő idős emberek tapasztalatainak megmentésére szolgál. Aktivizáló módszer továbbá a nyilvános beszélgetések és fórumok szervezése, illetve a jövőműhely módszere is (Varga A. – Vercseg 1998:108). A legösszetettebb aktivizáló módszer a közösségi felmérés módszere, amely során a település feltárása történik a közösség tagjainak aktív részvételével.

A közösségi felmérés "a település humán-, természeti- és gazdasági erőforrásait felmérő és aktivizáló" gyűjtőmódszer, amely "több módszert magába ötvöző folyamat. Magába foglalja az interjúkészítést, a nyilvános beszélgetéseket, a jövőműhelyt, a közösségi kérdőívezést és SWOT-analízis módszerét is (Varga A. – Vercseg:1998:108-111). A közösségi felmérés egyszerűsített folyamatának négy alapvető fázisa a dokumentumelemzés, a mélyinterjúk készítése, a lakossági kérdőívezés, és a zárótanulmány elkészítése SWOT-analízis segítségével (Juhász 2016:126). Kutatásomban én is ezen fázisok mentén terveztem az empirikus kutatást, azonban a koronavírus helyzet miatt kialakult sajátos időszakban a személyes kontaktusra épülő interjúk egy része és kérdőívezés elmaradt, ezeket csak egy későbbi kutatás során tudom elvégezni, így a dokumentum- és statisztikai elemzés került a kutatásom középpontjába, amelyeket két interjúval és saját tapasztalataimmal egészítettem ki.

A dokumentumelemzés célja az, hogy egy általános képet kapjunk a településről és annak helyzetéről. A dokumentumelemzés során feltárt információk és adatok alapján célszerű elkészíteni egy olyan tanulmányt, amely magában foglalja a település földrajzi elhelyezkedését, a történetét, a természetes és mesterséges környezetének, a településszerkezetének jellemzőit, a település gazdaságát, irányítását és társadalmát is, illetve mindezek alapján perspektívákat is a településről feltételezésszerűen (Juhász 2003:10-11). Csak ezután következhetnek a további lépések, a személyes kontaktot igénylő fázisok, amelyeket beavatkozással módszereknek nevezünk.

Egyik ilyen lépés a mélyinterjúk készítése. Fontos szempont, hogy a mélyinterjúk során igyekezzünk azokra a témákra és információkra kitérni, amelyek hiányosak és/vagy nem voltak egyértelműek a dokumentumelemzés során, vagy éppen ellenkezőleg, valamilyen pozitív jelenséget véltünk felfedezni a dokumentumokban a településről. Az interjúk célja az, hogy a település hangadóinak véleményét megismerjük a település jelenlegi helyzetéről és fejlesztési lehetőségeiről. Az interjúk eredményeiről is célszerű egy tanulmányt készíteni, amely „tartalmazza az interjúalanyok kiválasztásának elveit, a településen betöltött szerepük jellemzését (...) és jelentős részben az interjúvázlat fő csomópontjai mentén készül.” (Juhász 2016:131-134).

A következő fázis a kérdőívek készítése, amely a lakosságot érinti. A kérdőívezésnek Juhász Erika szerint (2016:135) a „célja, széleskörű lakossági véleményfeltárás, ezáltal a lakosság véleményének beépítése a település felmérésébe és a településfejlesztési tervekbe, ezáltal a lakosság érdekeltté tétele.” A kapott eredményeket érdemes SPSS adatbázisban elemezni. „Az adatbázis elemzése a kérdőív fő csomópontjai mentén készül.” (Juhász 2016:137)

Az egyszerűsített folyamat alapvető négy fázisa közül az utolsó lépés a zárótanulmány elkészítése, amely tartalmazza a dokumentumelemzést, az interjúk és kérdőívek eredményeit is. Ezzel egy komplex helyzetkép és vélemény tár válik elérhetővé az adott településről (Juhász 2003:13). Érdemes a kapott információk és adatok alapján a zárótanulmány során SWOT elemzést készíteni a településről, amely leírja a település erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit is. „A SWOT analízis a közösségi felmérés egyik fő eredménye, és a közösségi fejlesztési folyamatok

egyik kiindulópontja”, állítja Juhász (2016:138).

Túristvándi településfejlődési tényezői

A következő fejezetben a kutatott és vizsgált települést, Túristvándit szeretném bemutatni a településfejlődési tényezők mentén, amelyek a következők: természeti, társadalmi, műszaki, gazdasági, irányítási és szerkezeti tényezők (Kőszegfalvy – Loydl 1998). Ehhez felhasználtuk a településről fellelhető fontosabb releváns információkat, amelyek segítségével szolgálhatnak a települési SWOT-analízis elkészítésében, amely által átláthatóbb képet kaphatunk a községben lévő problémákról, illetve célokról, lehetőségekről.

Túristvándi természeti tényezőit tekintve sokoldalú, gazdag településről beszélhetünk. A Túr folyó meghatározza a település életét, amely kilométereken keresztül folyik át a községen, és összesen 99 kanyarral öleli körbe a települést. A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzethez tartozik a település külterületének 90%-a (Túristvándi Község Önkormányzata 2007). Ezeknek a területeknek nagy része az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 45/2006 (XII. 8.). KvVM rendelet alapján Natura 2000 területnek minősülnek (142/2007. KvVM rendelet).

Társadalmi tényezőket vizsgálva elmondható, hogy a település lakossága 2019. január 1-jén 775 fő volt (Központi Statisztikai Hivatal:2019).

1. táblázat: Népesség kor szerinti eloszlása 2007. január 1-jén
(Forrás: Túristvándi Község Önkormányzata 2007)

Kor szerinti csoportosítás	Fő
0-3	31
4-6	39
7-14	92
15-18	56
19-60	421
61-	136
Összesen:	775

Ahogy a táblázatban is látható, viszonylag magas az időskorúak aránya, amely az előregedő társadalmak jellemzője. A népesség nagy része az aktív korúak csoportjába sorolható.

„A község lakosainak 25%-a roma etnikai kisebbséghez tartozik” (Túristvándi Község Önkormányzata 2007). A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es adatai alapján a település társadalmának zöme református vallású (60,6%), kisebb arányban pedig katolikus vallású volt (18,6%) (Központi Statisztikai Hivatal 2019).

„Túristvándi gazdasági helyzetét, jelentős mértékben befolyásolják adottságai, mérete és földrajzi elhelyezkedése.”(Túristvándi Község Önkormányzata 2007). Sajnos a település periférikus helyzete

miatt magas és tartós a munkanélküliség a községben, a legnagyobb foglalkoztató maga az Önkormányzat (Túristvándi Község Önkormányzata 2007). A település lakossága elsősorban mezőgazdaságból él, hiszen a települési adottságok és a szerkezet, a berendezkedés mind erre alkalmasak a leginkább. A legközelebbi város, Fehérgyarmat, csak néhány embernek jelent állandó munkát. A településen magas a nevelőszülők száma. Ezeknek a családoknak a legfőbb jövedelemforrásuk az államilag gondozott gyermekek után járó támogatások, illetve a gondozásuk után járó fizetés. „A településen összesen 10-12 szálláshely működik, összesen 220 férőhellyel”, a településen élő családok közül kb. 10 él idegenforgalmi tevékenységekből (Túristvándi Község Önkormányzata 2007). Túristvándiban kevés a vállalkozások száma, nagy beruházások szinte meg sem valósulnak a településen.

Műszaki tényezőket vizsgálva megállapítható, hogy a település infrastrukturális feltételei viszonylag megfelelőek, azonban vannak negatív aspektusai is. Túristvándi területe 1522 ha. A villany, víz és gáz ellátottság kielégítő a településen. „Az ivóvízhálózatra rákötött lakások aránya elfogadhatónak mondható”, mindazonáltal a szennyvízhálózat jelenleg nem kiépített a településen. Önálló háziorvosa nincs a településnek, a szomszédos Szatmárcsekével egy háziorvos látja el a betegeket. A Gondozási Központ biztosítja az idősek nappali ellátását, a házi segítségnyújtást. A komplex ellátás része a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat, melyet társulásban a többcélú kistérségi társulás útján mikro körzet központként, még másik 9 településen is Túristvándi lát el.” Szabadidős és kulturális tevékenységeket tekintve a sportpálya biztosítja a szabadtéri sportolás lehetőségét, kemping várja a nyaralókat, a szabadtéri színpadon nagyobb kulturális rendezvények tartása is lehetséges (Túristvándi Község Önkormányzata 2007).

Túristvándi nem csak természeti értékekben, hanem épített értékekben is gazdag. Legfontosabb épített az ipartörténeti szempontból egyedülálló vízimalom, „amely egész Európa egyetlen ilyen felépítésű és méretű, mai napig működőképes vízimalma, melynek építését XVIII. század végére teszik.” (Bethlen Gábor Népfőiskola 2013). A műemlékké nyilvánítás óta a malom történetét bemutató múzeumként működik, amely évről évre egyre több látogatót, turistát vonz a településre, melynek köszönhetően a vízimalom már a megyei értéktárban szerepel épített környezet szakterületi kategóriában (PK interjú 2019).

Másik fontos épített értéke a településnek a református templom, amely az 1470-80-as évek második felében épült gótikus stílusban. (Középkori Templomok Útja 2020)

Túristvándi településszerkezete az alaprajzát tekintve többutcás szalagtelkes útifalu. A Magyar Néprajzi Lexikon írása szerint szalagtelkes falu „olyan település, amelynek egymás mellett fekvő keskeny, hosszú, szalag alakú belső telkei hosszanti oldalukkal érintkeznek és így alkotnak egyszeri vagy többszöri sorozatot (...) A szalagtelkes falu lehet egyutcás vagy többutcás. A többutcás szalagtelkes falu újabb. Legtöbb helyen az egyutcásból fejlődött a lakosság szaporodása következtében. A terjeszkedés a külterület rovására történt. Az egykori dűlőutak váltak utcákká. Így az új utcák gyakran kanyargósak, és a régihez viszonyítva ferdék. (Ortutay 1981:533-534)

Túristvándi jelenlegi polgármestere 2013 áprilisa óta Lakatos Tibor. A település kisebbségi önkormányzattal rendelkezik (Bethlen Gábor Népfőiskola 2020). Ugyan a trianoni határok meghúzása hátrányosan érintette a települést a kapcsolati tőke szempontjából, ennek ellenére ma három testvértelepülése is van Túristvándinak: a szlovákiai Iske, a romániai Túrterebes és a Somogy megyei Somogytúr. (Túristvándi Község Önkormányzata 2007)

Civil szervezeteket tekintve nem túl erős a település, összesen három civil szervezet működik Túrístvándiban: a Túrístvándi Gazdakör, amely érdekképviselői szervezet. Szükségességét az aktív mezőgazdasági tevékenységek hívták életre. Másik civil szervezet a Túrístvándi Polgárőrség, továbbá a Túrístvándi Községi Sport Egyesület, amely a legaktívabb civil szervezet Túrístvándiban, hiszen a megfelelő sporttevékenységek népszerűsítése és a sportalkalmak lehetőségének biztosításán túl a közösségi élet fellendítése is célja, illetve igyekszik hatékonyan részt venni az oktatás területén is, harmonizálni a sportot, az oktatást és a közösségeket. (Civil szervezetek helyi keresője 2020)

Oktatás és kultúra Túrístvándiban

Az oktatás és kultúra nagyban hozzájárul a település lakosságának életszínvonalának megfelelő szinten tartásához, hiszen a kielégítő oktatás tudatos állampolgárokat, míg a kultúra és közművelődés pedig művelt állampolgárokat nevel. Elengedhetetlen tehát, hogy egy település bemutatása és vizsgálata során az oktatás és kultúra bemutatása megtörténjen, így a következő fejezetben az oktatás, képzés, illetve a kultúra és közművelődés jellemzőiről kívánok írni.

A településen 250 éve működik iskola. Az iskolában diákönkormányzat és alsós, illetve felsős munkaközösség is működik. Ennek ellenére a tanulók létszáma az utóbbi években csökkent, mindazonáltal a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma folyamatosan növekszik (Túrístvándi Molnár Mátyás Általános Iskola 2017). A Túrístvándi Molnár Mátyás Általános Iskola „a térség egyetlen olyan cigány kisebbségi programot biztosító intézménye, melyben a cigány nyelvoktatása beépül a tantervbe is”. Emellett sajátossága az intézménynek a sakk oktatása a felső tagozatos osztályokban, amely az iskola régi hagyományai közé tartozik (Túrístvándi Molnár Mátyás Általános Iskola 2017).

Az oktatás és képzés témakörében meg kell említeni a Bethlen Gábor Népfőiskolát, amelyet Túrístvándiban 2007-ben hoztak létre. Jogilag a túrístvándi Népfőiskola az Ung-Tisza-Túr Európai Területi Együttműködési Csoportosulás által alapított felnőttképzési intézmény. Működése nemzetközi szinten zajlik, hiszen Magyarországon kívül Ukrajnában, Romániában és Szlovákiában is jelen van, ha nem is ugyanolyan formában. A Bethlen Gábor Népfőiskola „olyan szakmai önállósággal rendelkező felnőttképző intézményként működik, amely segíti az állampolgári minőség fejlesztését, szervezi az iskolán kívüli művelődés különböző formáit, korszerű ismereteket nyújt, szakmai képzéseket vezet, átvállalja az egyes önkormányzati feladatokat.” (Bethlen Gábor Népfőiskola 2007).

Az 1999. december 10-én nyílt meg Túrístvándiban az ún. Teleház(Túrístvándi Község Önkormányzata 2007). Lakatosné Sira Magdolna, akkori polgármester hozta létre a teleházat, amelynek alapvető célja és funkciója az interneten található, a helyi lakosok számára a gazdálkodáshoz szükséges információk elérhetővé tétele, továbbá az elektronikus ügyintézés támogatása (Horváth 2013). A teleház később elvesztette alapvető funkcióját az internet globális terjedésével. 2013-ban a teleház épülete a községi polgármesteri hivatal lett, a korábbi polgármesteri hivatal épülete pedig az IKSZT-nek adott helyet. Az IKSZT épületét átalakítva, felújítva, berendezve 2013-ban adta át V. Németh Zsolt vidékfejlesztésért felelős államtitkár ünnepélyes keretek között (Bethlen Gábor Népfőiskola 2013). Az IKSZT, tehát az Integrált Községi Szolgáltató Tér Túrístvándiban nem önálló költségvetési szerv, hanem a helyi önkormányzat alá tartozó intézmény, tehát önkormányzati fenntartású. Az intézmény vezetője

Pásztor Csaba. Az IKSZT-hez tartozik a Könyvtár is, ami viszont megyei fenntartású (PCS interjú 2018).

A település fejlesztési lehetőségei

A SWOT-analízis során négy elemet vizsgálunk a települést tekintve. Az első a település erősségei, előnyei, azok az adottságok, amelyek erősségként jelentkeznek a település életében. A második a hátrányok, gyengeségek, amelyek a településen a fő problémák forrásait jelentik. A harmadik a lehetőségeik, amelyek leginkább az erősségekből fakadnak, a negyedik pedig azok a lehetséges veszélyek, amelyek főként a gyengeségekből eredeztethetők, és az egész település életét tekintve nagy fennakadásokat jelezhet (Kotler 2006). A következőkben Túristváni SWOT analízisét szeretném ismertetni.

Erősségek:

- Természeti adottságok
- Határok közelsége, nemzetközi kapcsolatok
- Jelentős mezőgazdaság és turizmus
- Elérhető oktatás, képzés
- Kulturális adottságok: IKSZT, szabadtéri színpad
- Önellátásra alkalmas

Gyengeségek:

- Alacsony felsőfokú végzettségűek aránya
- Magas munkanélküliség
- Periférikus, hátrányos helyzet
- Érdektelenség, közösségek hiánya
- Civil szervezetek hiánya
- Kevés vállalkozás/vállalkozó
- Eltűnő, gyengülő tradíciók
- Rossz marketing

Lehetőségek:

- Nemzetközi kapcsolatok ápolása
- Turizmus fejlesztése kísérőprogramokkal
- Civil szervezetek létrehozása
- Helyi piac létrehozásával gazdasági fejlesztés
- Infrastruktúra fejlesztése
- Új, közösségi fórumok kialakítása

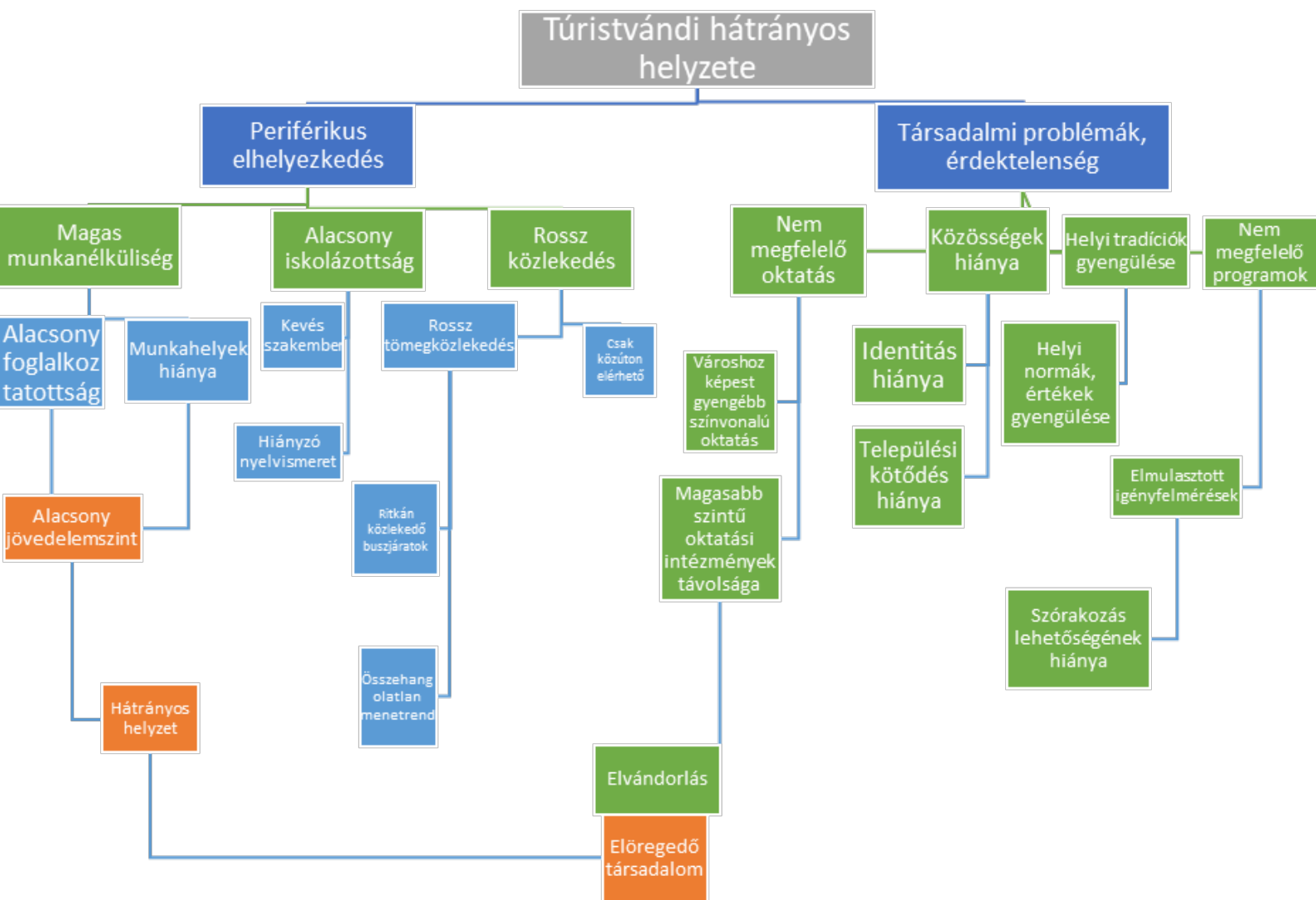
Veszélyek:

- Inaktív lakosság
- Létszám további csökkenése, elöregedés
- Teljes elszigetelődés

- Közlekedési infrastruktúra gyengeségéből és fejlesztések hiányából adódóan a turizmus hanyatlása
- Szennyezés miatt elveszítheti természeti értékeit.

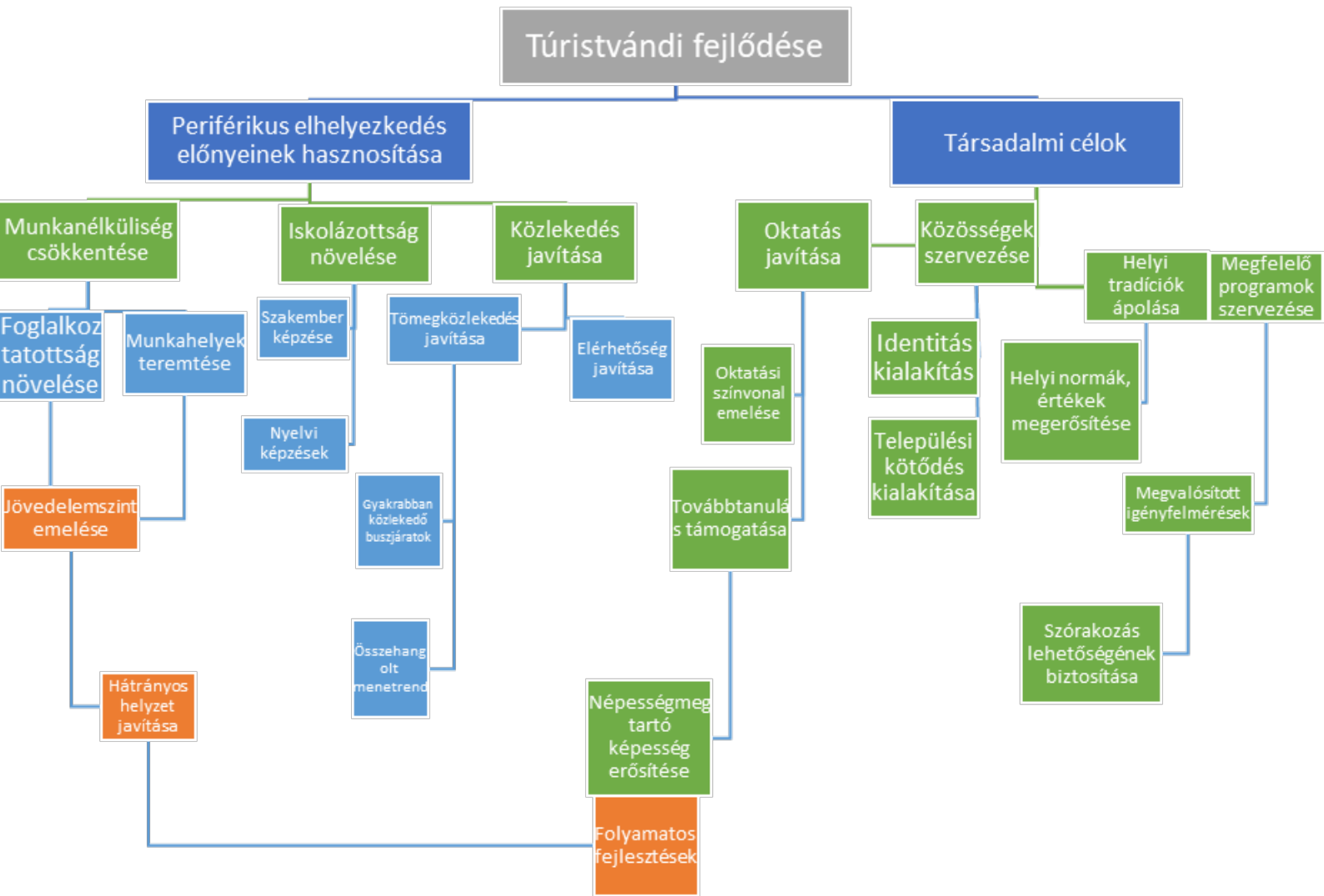
A településen a legtöbb probléma véleményünk szerint a periférikus helyzetéből eredeztethető, továbbá a lakosság érdektelenségéből fakadó inaktivitásból. Az alábbi problémafa ismerteti azokat a problémákat, okait és okozatait, amelyek jelen vannak a településen.

2. ábra: Problémafa
(Forrás: saját szerkesztés)

Ezek alapján szükséges célokat megfogalmazni a településen, amelyek hozzájárulhatnak a fejlesztéshez és fejlődéshez Túrístvádi. Célként kell kezelnie a településnek a periférikus helyzet és elhelyezkedés előnyeinek kihasználását, illetve az érdektelenség csökkentését a településen.

3. ábra: Célfá
(Forrás: saját szerkesztés)

Az előzőekben leírt problémákhoz és célokhoz kapcsolódóan megfogalmazunk néhány közösségfejlesztési javaslatot, amelyek megvalósulása esetén pozitív hatást eredményezhetnek a településen. Ezek a javaslatok teljes mértékben szubjektívek, saját perspektívánk szerint azonban megvalósíthatók Túristvándiban. Minden közösségfejlesztési módszerre kívánunk példát hozni, amely releváns lehet a település szempontjából, és elősegíthető a fejlesztést a községben. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek a módszerek nem határolhatók el teljes mértékben egymástól, az egyes fejlesztési eszközök több módszer kategóriájába is tartozhatnak.

Helyi nyilvánosságot szervező módszerek közül egyik lehetséges megoldás a helyi képeslapok kiadása, amely nem csak erősítheti a helyi identitást (főleg ha a közösség által szerkesztett), hanem gazdasági szempontból is előnyös lehet, hiszen azok eladásával a településre látogató turisták és kirándulók számára bevételt jelenthet. A jelentős turizmus miatt idegenforgalmi kiadvány összeállítása és kiadása is releváns, amely szintén bevételi forrás lehet. Ha ez a kiadvány közösségi munka eredménye, akkor ezáltal a kötődés a településhez is erősödhet a lakosság részéről. Véleményünk szerint a település rendelkezik olyan szellemi értékekkel is a természeti és épített környezeti értékek mellett, amelyek összegyűjtése és megőrzése fontos akár a jövőt tekintve is. Például régi szokások, hagyományok, régi receptek, mezőgazdasági folyamatok és

eszközök, alkalmazások, továbbá régi fotók összegyűjtése, ezek naplószerű összeszerkesztése, majd kiadása. Ezeket a helyi „régi öregek” tudják a leginkább felidézni, a fiatalabb generáció segíthet az interjúk elkészítésében és az információk összegyűjtésében, illetve a megszerkesztésben. Mindez hozzájárul a településen élő emberek együttműködéséhez is. A megjelent falukönyv (vö. Márkus szerk. 2019) büszkeséggel tölti el a helyi lakosokat, hiszen tudják, hogy általuk készült el, az ő életük egy kis darabja (akár egy recept, egy fotó, egy vers, egy történet formájában) is benne van a könyvben. A büszkeség mellett a helyi identitás erősítése is cél és eszköz a falukönyv által.

A fejlesztések szempontjából fontos tényező a megfelelő együttműködés és kapcsolat kialakítása az önkormányzat és a civil szervezetek, a civil szervezetek és a lakosság, a lakosság és önkormányzat, az önkormányzat és a roma önkormányzat stb. között. Ahogy már korábban említettük, a túristvándi civil szervezetek száma alacsony. További civil szervezetek létrehozásával – ami akár az önkormányzat segítségével és együttműködésével is történhet – nagyban hozzájárulhat a település fejlesztéséhez és fejlődéséhez a társadalmi hiányosságok ellensúlyozásával. Fontos lenne az együttműködés a települési önkormányzat és a roma önkormányzat között, akár közös rendezvényekkel, közös lakossági támogatásokkal, közös fejlesztésekkel stb. Túristvándi elhelyezkedésének egyik előnye, hogy az ukrán és román határhoz is közel fekszik, így nemzetközi kapcsolatokat is könnyebben ki tudna alakítani Ukrajnával és Romániával is egyaránt, amelyek gazdasági szempontból is előnyösek lehetnek.

Gyenge az együttműködése a településnek a testvérvárosaival, ennek megerősítése, illetve újabb testvérvárosi kapcsolatok kialakítása is pozitív hatást gyakorolhat Túristvándi életére.

A gazdaság erősítése és fejlesztése is fontos tényező a települést tekintve. A legjobb megoldásnak a helyi piac visszaállítást és megreformálását tartom. Néhány évvel ezelőtt még működött a helyi piac, amely segítséget nyújtott a helyi termelőknek és gazdáknak jószágaik eladásában, továbbá a helyben megtermelt javak a településen belül maradtak, az erőforrások nem áramlottak ki a településen kívülre. Az önkormányzat segített a termelőknek: felvásárolta az általuk megtermelt javakat (például zöldségek, húсарu, kézműves termékek stb.), majd ezeket a helyi piacon értékesítették a helyi lakosok számára. Ezzel a mezőgazdasági megélhetés is biztosított volt a helyiek számára, illetve mindenki tudta, hogy kitől mit, milyen minőségben vásárolnak. Ennek a gyakorlatnak az újraszervezése gazdaságélénkítő hatással lehetne Túristvándira, illetve a közösségek kialakulását, az emberek közti együttműködést is elősegítené. A gazdaság fontos tényezője a humán erőforrás. A megfelelő szakemberek, a magasabban képzett emberek helyben tartása is cél kell, hogy legyen Túristvándi számára. Amint az erőforrások nem jutnak ki a településről, hanem helyben hasznosulnak, máris érezhető lesz a gazdasági pozitívum.

A közösségek kialakítása, azok megerősítése elengedhetetlen ahhoz, hogy növekedjen a település népességmegtartó képessége. Erre jó eszköz lehet valamilyen közös munka készítése, végzése, például egy közösségi kiállítás megszervezése. A kiállítás témája lehetne akár a helyi értékek, a helytörténet, amely a helyi értékfeltárást is elősegíti, amely pedig az identitás megerősítésében játszhat nagy szerepet. A közösségi kiállítás lényege – ahogy a nevében is benne van – egy olyan kiállítás megszervezése, amelynek anyagai a közösség, a lakosság által összegyűjtött információk, történetek, fotók és egyéb dokumentumok, anyagok. A települési értékek feltárása és megismerése mellett a közösségi kohézió megerősítése is pozitív következményként számolható el a közösségi kiállítás által.

A fejlesztések azonban mit sem érnek aktív állampolgárok nélkül, mindazonáltal vannak olyan helyzetek, amikor egy település lakossága még nem teljesen aktív, vagy csak kevesen mozgósíthatók a különböző fejlesztések érdekében. Túristvándi is ebbe a kategóriába tartozik, így szükségesek olyan aktivizáló módszerek, amelyekkel be tudjuk vonni a helyi lakosságot a település életébe. Közösségfejlesztési szempontból aktivizáló módszernek tekinthető a tankatalógus (Kleisz – Dóri 2018), amelynek célja a helyben fellelhető tudás és igények feltérképezése. Ez a módszer arra tökéletes lehetőség, hogy ráébredjenek a helyiek arra, hogy nem feltétlenül szükséges külső szakemberek bevonása például egy szakkör elindításához és vezetéséhez, hanem a helyiek közül is kereshetők és találhatók is olyan személyek, akik értenek bizonyos tevékenységekhez, és szívesen meg is mutatnák ezt a többi lakosnak. Igényfelmérésnek is tökéletes, hiszen a mit tanítana? kérdés mellett a mit tanulna? kérdés is szerepel a tankatalógusban, így felmérhetjük, hogy milyen jellegű képzetek, események, programok érdeklik a helyieket.

Egy lehetséges módszer továbbá a faluséta (Katona 2018), amely nem csak településfejlődési, hanem közösségfejlesztési hatással is bír, hiszen a település lakossága is részt vehet az előkészületekben is az útvonal, programok és kísérő tevékenységek kialakításában, továbbá akár a megvalósítást is segítheti, ezáltal a lakosok saját maguk számára derítik fel a település értékeit, látnivalóit, közösen dolgoznak, amely által erősödik az együttműködés, a településhez való kötődés érzése és a helyi identitás is.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy a település elsődleges célja lehet a közművelődés, ezáltal a közösségek, az események és rendezvények fejlesztése, amely pozitívan hathat a település lakosaira olyan szempontból, hogy kialakítja, illetve megerősíti bennük a helyi identitást, amely a tradíciók és hagyományok őrzésével és éltetésével, normák és értékek meghatározásával a településhez köti őket, ezzel erősítve a település népességmegtartó erejét, és csökkentve az elvándorlást a településről. Úgy gondoljuk, hogy megfelelő fejlesztésekkel, közösségi akarattal és tevékenységekkel, támogatásokkal és aktív társadalmi részvétellel Túristvándi a térség kulturális és gazdasági központjává válhat.

Véleményünk szerint más kistelepülések szempontjából is érdemes lehet végiggondolni a közösségi felmérés pozitív közösségfejlesztési hatásait és annak gyakorlati alkalmazását, akár teljes egészében, vagy legalább egy részének megvalósításával. Fontos lépés lehet egy Túristvándihoz hasonló kistelepülés fejlesztési folyamatában a SWOT elemzés elkészítése, hiszen ezzel összegezve láthatjuk a település erősségeit és erre építve a lehetőségeit, továbbá a gyengeségeit és az ezekből fakadó veszélyeket is. Végiggondolható a fejlesztés folyamata akár a közösségfejlesztés módszerei mentén, és ezek megvalósításával szintén pozitív hatást gyakorolhatunk a település fejlesztésére, illetve a lakosság, a közösségek perspektívájából is fontos aspektus lehet. Mindezt, illetve a tanulmány elkészítése azért fontos, mert Magyarországon a Túristvándihoz hasonló, 1000 fő alatti kistelepülések aránya rendkívül magas, több mint minden második település – 1612 település a 3155 településből (Oláh 2017:59). Ezért nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni a kistelepülésekre és azok fejlesztési folyamataira, illetve szükséges az is, hogy irányt mutassunk a kistelepülések számára olyan szempontból, hogy hogyan is érhetnek el változásokat helyi szinten a saját lokális területükön.

Felhasznált irodalom:

- 142/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet a Szatmár-beregi Tájvédelmi Körzet védettségének fenntartásáról
- Beke Pál (2007): A közösségi művelődés kívánatos szervezete. In: Szín Közösségi Művelődés folyóirat, 2-3. szám, 84-92. p.
- Bethlen Gábor Népfőiskola (2007): Alapszabály (Belső dokumentum.) Fellelhető: <http://www.turistvandinepfoiskola.hu/index.php/alapszabaly.html> Utolsó letöltés időpontja: 2020.04.13.
- Bethlen Gábor Népfőiskola (2013): IKSZT átadása. Fellelhető: <http://www.turistvandinepfoiskola.hu/index.php/hirek/9-hirek/34-ikszt-atadasa-turistvandiban.html> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.28.
- Civil szervezetek helyi keresője (2020): Túristvándi civil szervezetei. Fellelhető: <http://www.helyicivil.hu/h/turistvandi-egyesulet-alapitvany/> Utolsó letöltés időpontja: 2020.04.13.
- Hankiss Elemér (1987): Községek válsága és hiánya. In: Diagnózisok II. Budapest, Magvető Kiadó
- Horváth Eszter (2013): Kicsik között a legkisebbek - A törpefalvak sikerének kulcstényezői. (doktori értekezés) Fellelhető: https://rgdi.sze.hu/images/RGDI/honlapелеmei/fokozatszerzesi_anyagok/horvath_eszter_disszertacio. Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03. 24.
- Juhász Erika (2003): A román közművelődésért. In: Módszertani füzetek 4. Debrecen, Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Megyei Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete.
- Juhász Erika (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Debrecen, Csokonai Kiadó.
- Katona Mária (2018): Faluséta, mint program és szolgáltatás. In: Szín Közösségi Művelődés folyóirat, 4. szám, 41-45 p.
- Kleisz Teréz – Dóri Éva (2018): A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben. [Tudástár a közösségi művelődésben sorozat II. kötet] Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Kotler, Philip (2006): Marketingmenedzsment. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Kőszegfalvi György – Loydl Tamás (1998): Településfejlesztés. ELTE Eötvös Kiadó
- Középkori Templomok Útja (2020): Túristvándi, református templom. Fellelhető: <http://templomut.hu/hu/turistvandi/39> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.28.
- Központi Statisztikai Hivatal (2019): Túristvándi adatai. Fellelhető: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=13602 Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.28.
- Márkus Edina (szerk.) (2019): Falusétával a településfejlesztésért. Debrecen, Debreceni Egyetem
- Oláh Izabella (2017): 1000 fő alatti települések vizsgálata Magyarországon. Doktori értekezés. Gödöllő, Szent István Egyetem. Elérhető: https://szie.hu/file/tti/archivum/Olah_Izabella_ertekezes.pdf Utolsó letöltés időpontja: 2020. 06. 24.

- Ortutay Gyula et.al. (1981): Magyar Néprajzi Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pásztor Csaba (2018): Túristvándi IKSZT alapítása, jellemzői, erőforrásai. (Saját készítésű interjú). Túristvándi, 2018.
- Pogány Károly (2019): Túristvándi Vízimalom. (Saját készítésű interjú). Túristvándi, 2019.
- Túristvándi Község Önkormányzata (2007): Túristvándi Község Gazdasági Programja. Fellelhető: <http://www.szabadmuevelodes.hu/anyagok/szob/turistvandi.pdf> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.28.
- Túristvándi Molnár Mátyás Általános Iskola (2017): Pedagógiai program. Fellelhető: https://www.kir.hu/KIR2_INFO/pub/Index/033470 Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.30.
- Varga A. Tamás – Vercseg Ilona (1998): Közösségfejlesztés. Budapest, Magyar Művelődési Intézet.